

ÚVOD DO PROBLEMATIKY DISERTAČNÍ PRÁCE A METODOLOGIE

Světová obchodní organizace ("WTO") a její mechanismus řešení sporů je ojedinělým systémem řešení sporů v mezinárodním právu. Výjimečnost spočívá v exklusivní jurisdikci Orgánu pro řešení sporů („DSU“) pro spory týkající se práva WTO. Dalším charakteristickým znakem je vynutitelnost veškerých přijatých rozhodnutí. Posledním znakem je dvojestupňovost řízení: proti rozhodnutí panelu je možné se odvolat k Odvolacímu orgánu. Odvolací orgán tudíž plní revizní funkci, ale podobně jako vyšší soudy i autoritativně vykládá dohody WTO. Během sedmnácti let své existence panely a Odvolací orgán prošly obdobím vymezování se a hledání se: navázaly na judikaturu dle GATT 1947, vykládaly dohody WTO a často i dotvářely právo pomocí inkorporace vnitrostátních anebo mezinárodněprávních principů a posunuly rozhodovací praxi dále, i za pomyslnou hranici svých kompetencí. Panely a Odvolací orgán jsou limitovány 29 dohodami, které tvoří hmotné právo, hard-law WTO a procesními předpisy, zejména Ujednáním o řešení sporů. I přes rozsáhlou materii, kterou jednotlivé dohody upravují, nebylo možné myslet při přijímání dohod na veškeré možné případy, které v budoucnosti nastanou. Tento problém se ještě více zviditelnil poté, co s novým systémem narostl geometrickou řadou počet řešených případů. Panel/Odvolací orgán se vypořádaly se situací svým způsobem a právě rozhodnutí, která podstatným způsobem dotváří právo WTO byla motivací pro napsání této práce a zpracování dané problematiky.

Disertační práce je rozdělena do dvou částí. První část je teoretická a má čtenáři pomoci pochopit veškeré souvislosti, které panel/Odvolací orgán musí vzít v úvahu při svém rozhodování.

První kapitola, úvodní, má za účel vysvětlit vznik Orgánu pro řešení sporů, porovnat jej se stížnostním mechanismem, který existoval dle GATT 1947. Dané srovnání je důležité z hlediska návaznosti rozhodnutí, ve kterých panel/Odvolací orgán odkazují na rozhodnutí před rokem 1995. Dále kapitola I. představí všechny metody řešení sporů v rámci WTO. I přes různorodost způsobů řešení sporů, hlavní poroznost v této práci je věnována rozhodnutím panelu a Odvolacího orgánu.

Druhá kapitola se věnuje přehledu hmotněprávních a procesněprávních předpisů. Nejdříve stručně představím hlavní dohody tvořící systém hmotného práva WTO, včetně Smlouvy o založení WTO, jejíž preambule, cíle a funkce představují základní interpretační pomůcku pro panely při vykládání smluv.

Současně zmíním podstatnou judikaturu, která ovlivnila interpretaci jednotlivých ustanovení dohod. Dále se budu věnovat následuje podrobný popis procesních ustanovení, obsažených v Ujednání o řešení sporů i s kazuistikou, týkajících se výkladu. Koncentrace je především na výklad článků 3 odst. 2 a čl. 7 odst. 2 Ujednání o řešení sporů, prostřednictvím kterých panely vystavěly most k interpretaci a aplikaci mezinárodního práva veřejného jako takového. Zatímco první ustanovení odkazuje na výklad dohod WTO v souladu s obvyčejovými pravidly mezinárodního práva, které dle interpretace panelu jsou čl.31 a 32 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, tak druhé, výše zmíněné ustanovení, se týká objektivního posouzení všech dohod, které se týkají řešené stížnosti. Právě tato rozhodnutí představují podstatnou část analyzovaných rozhodnutí v 2. části této práce. Závěr kapitoly je věnovaný několika návrhům na reformu Ujednání, právě za účelem dosažení větší transparentnosti, důvěryhodnosti a přehlednosti rozhodovací praxe.

Třetí kapitola se věnuje právním principům: panely a Odvolací orgán se ve svých rozhodnutích odkazují na právní principy, které prostřednictvím Vídeňské úmluvy o smluvním právu a čl. 3 odst.2 Ujednání o řešení sporů inkorporovaly do práva WTO. Článek 3 odst. 2 Ujednání odkazuje na zvyková pravidla výkladu mezinárodního práva veřejného, které dle názoru Odvolacího orgánu je inkorporováno do Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Následně Vídeňská úmluva o smluvním právu stanoví ve svých člancích 31 a 32 pravidla pro interpretaci mezinárodních smluv, mezi které patří i pravidlo systematického výkladu a tudíž posouzení všech relevantních norem. Prostřednictvím daného „mostu“ orgány DSB zohledňují ale i vykládají právo WTO a jiné normy mezinárodního práva. Předmětem práce není principy podrobně analyzovat a kategorizovat zda-li jde o obecné zásady právní, principy mezinárodního práva anebo obecně platná pravidla. Pro účel práce jsem zjednodušeně rozdělila všechny principy na hmotněprávní a procesněprávní.

Poslední kapitola první části je věnovaná metodám interpretace. Jde o kapitolu která dotváří předchozí kapitolu o principech, metodami výkladu. Analyzuju nejčastěji používané metody interpretace i s praktickými ukázkami rozhodnutí v nichž dané metody byly použity.

Druhá část disertační práce je zabývá rozhodnutími, ve kterých panely/Odvolací orgán řeší problém konfliktu dvou právních norem práva WTO, konflikt práva WTO a jiných norem mezinárodního práva

veřejného. Většina daných rozhodnutí je na „hranici“ pravomocí DSU a v dané práci bych je ráda kriticky analyzovala a v případě negativního posudku doporučila správný postup v podobných případech.

První kapitola dané části, kapitola V., se věnuje konfliktním rozhodnutím. Nejdříve definuje konflikt jako rozpor dvou ustanovení, který nelze odstranit interpretací či použitím kolizních ustanovení. O konflikt se dále jedná i v případě, že normy samy o sobě nestanoví protichůdná práva či povinnosti, ale výkon těchto práv či povinnosti by mohl způsobit konflikt. Tudíž rozlišuji normativní konflikt a aplikační konflikt. Normativní konflikt je v právu WTO velmi zajímavý protože (i) hmotné právo WTO je tvořeno poměrně velkým počtem dohod- 29; (ii) některé dohody stanoví kolizní normy; (iii) pro všechny dohody platí domněnka, že byly přijaty ve stejný čas, tudíž v případě konfliktu nelze postupovat dle zásady *lex posterior derogat priori*, ale spíše dle *lex specialis derogat generali*, prostřednictvím které budou technické dohody upřednostěny před základními dohodami jekými je GATT 1994, GATS nebo TRIPS. Danou situaci řešil panel v případě *Canada – Periodicals* anebo *Argentina- Textiles and Apparel*. I přes určitá kolizní ustanovení inkorporovaných do dohod WTO, může nastat situace, kterou neřeší žádné takové ustanovení. Tento případ nastal v případě *Indonesia – Autos*, ve kterém se panel vyhnul řešení konfliktu přijetím velmi úzké definice konfliktu. Od těchto případů je nutné odlišit případy, kdy konflikt nastane až plněním dle těchto norem. Mezi hlavní případy v nichž panel řešil daný problém patří *EC- Bananas III*, *EC- Poultry*, *Argentina – Footwear*, *EC- Sardines*, *EC- Hormones* a *Canada- Aircraft*.

Kapitola IV. naváže s problematikou konfliktu mezi 2 normami mezinárodního práva. Panelům v minulosti byly předloženy případy, které byly za hranicí pravomocí panelu. Velmi známými případy jsou *Chile- Swordfish*, ve kterém bylo současně zahájeno řízení u ITLOSu dle Úmluvy OSN o mořském právu. Obdobným případem byl Nicaragua o porušení GATT 1994, který byl souběžně zahájen u MSD¹ dle Úmluvy OSN o mořském právu. V tomto případě nakonec panel nebyl ustanoven. Problémem zůstává jak má panel správně postupovat při souběhu řízení. Vodítkem může být praxe panelů dle GATT 1947, které byly omezenější a konzervativnější při ustanovování panelů. Závěrem kapitoly se věnuji jednomu dílčímu problému, a tím je vliv bilaterálních smluv na praxi států, jež je upravena současně mnohostrannou úmluvou. Praxi států, jejímž projevem může být i uzavření detailnější bilaterální

¹ Nicaragua v Honduras, Maritime Delimitation between Nicaragua and Honduras in the Carribean Sea.

smlouvy, berou v úvahu panely při svém rozhodování. Je otázkou nakolik tato praxe může modifikovat výklad ustanovení mnohostranné smlouvy. Daný problém řešil panel např. v případě *US- Hot Rolled Steel*.

Poslední kapitola uzavírá zlomová rozhodnutí panelu: věnuje se novým oblastem mezinárodního práva a potencionální nové působnosti panelů a Odvolacího orgánu. První oblastí je ochrana životního prostředí. Preambule Smlouvy o založení WTO hovoří o rozvoji obchodu při optimálním využití světových zdrojů v souladu s cílem trvalého rozvoje, zachování životního prostředí; článek XX GATT 1994 obsahuje ve svých výjimkách ochranu zdraví lidu, zvířat a rostlin, zachování vyčerpatelných přírodních zdrojů. Možná právě tato ustanovení či volání po ekologizaci WTO vedly panely k rozhodování případů týkajících se ochrany životního prostředí. Dnes velmi známými a diskutovanými jsou případy *US –Tuna I. a II.* anebo *Thailand- Cigarettes*. Tyto případy byly i stěžejní pro interpretaci výjimek stanovených v čl. XX GATT 1994. Ochrana lidských práv je v jiné situaci: preambule Smlouvy o založení WTO se o ochraně lidských práv nezmiňuje. Určité výjimky stanovené v čl. XX GATT 1994 by se mohly týkat ochrany lidských práv, zatím však nebylo přijato žádné rozhodnutí týkající se ochrany lidských práv, pokud pomineme případ *Thailand – Cigarettes*, ve kterém však stejně strany neuspěly s argumentací o ochraně zdraví. Potencionál však existuje a je pravděpodobné, že případy kdy se část argumentace týká ochrany lidských práv budou přibývat.